

"אציין חמישה יעדים עיקריים..."

שר החינוך, גדעון סער, מפגין שקיפות ומציג בבהירות את יעדיו. האם הם חשובים, האם הם מעשיים, האם הם עולים בקנה אחד, האם ישפיעו עלינו, המורים?

יורם הרפז

צילום: רפי קוץ

סער. "קוראים למשרד שאני עומד בראשו 'משרד החינוך' ולא 'משרד הלימוד', וחינוך הוא קודם כול חינוך לערכים"

אשר אני שואל את שר החינוך החדש (כבר שמונה חודשים בתפקיד) מה הוא מעדיף: "אדוני שר החינוך", "מר גרעון סער" או פשוט "גרעון", הוא עונה מיד "גרעון", אבל השר הוא לא איש של צ'פחות או צ'אטים. הוא מחושב וצמוד ליעד שקבע לריאיון – להציג את יעדיו. היעדים הם מה שנהוג לכנות "ראויים", אך לא מעניינים במיוחד ולבטח לא פורצי דרך. השר לגמרי "בתוך הקופסה"; הוא לא שר של מהפכות. נראה שהוא רוצה לצלוח את תפקידו בצורה מכובדת ולהתקדם. למזלו אין כישלונות (וגם לא הישגים) ברורים ומיידיים במשרד החינוך, כמו למשל במשרד הביטחון או במשרד האוצר, ולציבור אין ציפיות גדולות מהמשרד וגם לא לעובדי החינוך. השר יוכל לצלוח ולהתקדם. ולא שהשר חושב רק על "לצלוח" ו"להתקדם"; הוא חושב על מערכת החינוך ומודאג ממצבה, אבל הוא לא מתכוון לטלטל את הסירה – לעשות "אופק חדש" או "אופק פדגוגי" או איזה אופק אחר – רק לקרב אותה במידה סבירה ליעדיו הסבירים.

ספר למורות ולמורי ישראל מהם היעדים שקבעת לקדנציה שלך. במהלך הקדנציה ובסופה הם יעריכו אם השגת את היעדים הללו וייתנו לך ציון.

אציין חמישה יעדים עיקריים שהגדרתי כיעדיו של משרד החינוך בראשיתי. היעד הראשון הוא חיזוק החינוך הציבורי. במשך עשרות שנים החינוך הציבורי מתפורר ונחלש והחינוך הפרטי במימון ציבורי הלך והתחזק על חשבוננו. זוהי תופעה ייחודית: לא מדובר בחינוך פרטי, שיש לו גם יתרונות שכן הוא לוקח על עצמו את נטל החינוך של שכבה גבוהה מצומצמת ומאפשר למדינה להתרכז בחינוך שכבות הציבור הרחבות; מדובר על חינוך פרטי במימון ציבורי. זוהי תופעה בלתי מתקבלת על הדעת, והיא מאיימת היום על החינוך הממלכתי, הממלכתי-יהודי והערבי.

מה לא מתקבל על הדעת?

שהמדינה קבעה יעדים לחינוך הכללי ובמו ידיה היא מממנת מסגרות חינוכיות מתחרות – מסגרות גמישות ואטרקטיביות במיוחד לאליטות. אני רואה צורך בללום את המגמה הזאת כי היא מאיימת להפוך את הזרם המרכזי לשוליים.

החינוך הבאילדי-הפרטי הוא פרויט על החינוך הציבורי. הוא מנצל את התשתית הציבורית כדי לתת חינוך מיוחד לילדיו. בערך כמו שהשר"פ (שירות רפואי פרטי) "מתפרזט" על מערכת הבריאות הציבורית.

כאשר התשתית של המימון הציבורי קיימת, יש להוסיף רק מעט כדי להקים בית ספר "ייחודי" ולמשוך אליו את השכבות המבוססות. החינוך הפרטי במימון ציבורי אינו כפוף להסכמי שכר קיבוציים,

לתכנית הלימודים הכללית וכדומה. הוא פוגע באינטגרציה, מגדיל פערים חברתיים ומקשה על יצירת אתוס לאומי מאחד.

מה עשית עד כה כדי לבלום את המגמה?

עשיתי שינוי בתקנות של הכרה במוסדות חינוך חדשים שמאפשר לשקול דעות בהחלטה על הכרה במוסד חינוך מוכר שאינו רשמי – האם וכמה נפגע מכך החינוך הרשמי. בכוונתי לנקוט צעדים נוספים. אתה עלול להחניק יוזמות חינוכיות טובות. החדשנות החינוכית אינה נובעת ממשרד החינוך אלא מהשטח – מהורים שמתארגנים ועושים משהו חדש.

איני אומר שמכאן ואילך לא יקומו בתי ספר חדשים ביוזמות מקומיות; אני אומר שאם יוזמות כאלה יפגעו בבתי ספר רשמיים וינהיגו חינוך שאינו מחויב לחברה בכללה, הם לא יקבלו בהכרח רישיון להקים בית ספר. אם, למשל, הקמת בית ספר דתי פרטי ביישוב כלשהו תגרום לסגירת בית ספר דתי ציבורי קיים, הוא לא יוקם.

אתה מודאג יותר מבית ספר פרטי במימון ציבורי מאשר מבית ספר פרטי באמת, בזה שממומן בולו בכספי הורים.

נכון. יש לי פחות קושי עם בית ספר שכולו פרטי. בית ספר כזה מתאים רק לאלפיון העליון. הוא לא יכול להפוך לתופעה רחבה. אני מודאג ממערכת חינוך של חברה מתפצלת שנותנת כלים לחבריה להאיץ את ההתפצלות הזאת.

האם אינך הומק מההזית העיקרית של החינוך הפרטי במימון ציבורי – החינוך החרדי? אמנם זהו חינוך פריטי-ציבורי מסוג אחר אך...

מסוג אחר לגמרי, והמדינה נתנה לציבור החרדי פתרון במסגרת המוכר שאינו רשמי. הרי ילדי החרדים צריכים ללמוד במסגרת כלשהי שמתאימה להם. ובעניין לימודי הליכה כדאי לדייק: בבתי הספר היסודיים של המגזר החרדי לומדים מקצועות יסוד כלליים, ובבתי הספר העל-יסודיים של בנות רוב התלמידות עושות בגרות או מבחני סאלד. "חוק הישיבות הקטנות" נתן פטור מלימודי ליבה למוסדות חינוך על-יסודיים לבנים. הפטור הזה ניתן בכנסת הקודמת ובתמיכת הממשלה הקודמת. אני בהחלט מעוניין לתת לבנים ולבנות מן המגזר החרדי כלים שיסייעו להם להשתלב בשוק העבודה, וזה גם צורך שבא מן המגזר החרדי עצמו. אני משקיע בכך הרבה עבודה ונפגש עם מנהיגי החינוך ומנהיגי הציבור החרדי. אני פועל כאן בשקט, ללא הכרזות. בכלל כדאי להתרגל לאפשרות של שר חינוך שפועל מתוך גישה עניינית ושטובת מערכת החינוך לנגד עיניו ולא שיקולים אישיים ופוליטיים.

בכל זאת שאלה אחת לפני שנתרגל: איך זה ששר כמוד, מהאגף הימני-ליברלי, מתגייס לטובת החינוך הציבורי ומדכא יוזמות חינוכיות פרטיות?

איני שולל יוזמות חינוכיות. אני בעד יוזמות חינוכיות ומאמין שיש לה מקום במסגרת החינוך הציבורי. אני בעד ניסויים, בעד מגוון, בעד חדשנות – אך בתוך מערכת החינוך של המדינה. זה לא עניין של

"המדינה קבעה יעדים לחינוך הכללי ובמו ידיה היא מממנת מסגרות חינוכיות מתחרות - מסגרות גמישות ואטרקטיביות במיוחד לאליטות"

אתה גם רוצה הישגים לימודיים, כלומר ציונים גבוהים בבחינות הלאומיות והבין-לאומיות, וזה סותר חינוך לערכים.

זהו אמנם היעד החמישי שלי – הישגים. המערכת חייבת לשפר את ההישגים שלה וזה אינו סותר חינוך לערכים. קל להגיד בתי הספר הם לא בתי חרושת לציונים, אבל ציונים משקפים רמה, ורמה גבוהה היא תנאי לשמירת היתרון האיכותי שלנו במשק הכלכלי וביחס למדינות השכנות העוינות. לכן אשים דגש על מצוינות. אחד היעדים המעשיים שלי הוא לראות שיפור ממשי במבחנים הבין-לאומיים ב-2011.

“איכותה של מערכת החינוך”, נכתב ב"דוח מקינזי 2007" המפורסם, "אינה יכולה לעלות על איכות מוריה". מה אתה מתכוון לעשות בחזית המוריה?

אם לא יהיה שינוי במעמד המורה לא יהיה שינוי במערכת החינוך ולא נשיג את היעדים שציינתי. אנחנו חייבים לבנות מחדש את האתוס של מקצוע ההוראה בחברה הישראלית, וזה כולל בין היתר: (1) שיפור בשכר המורה; (2) חינוך הסמכות של המורים והמנהלים. אחד הדברים הראשונים שעשיתי בכיוון זה הוא תיקון חוק זכויות התלמיד כדי להקל את הטיפול במקרי קצה של אלימות והפרת משמעת. זה דבר חשוב ולא אהסס להתעמת עם מי שצריך בנקודה זו. כאשר יהיה ספק בעימות כלשהו, אתן גיבוי למורים ולמנהלים. המורים והמנהלים ינהלו את מערכת החינוך וצריך לחזק אותם. (3) טיוב כוח ההוראה באמצעות מיון והכשרה. (4) שינוי אתוס המורה וההוראה בחברה הישראלית. (5) ליווי והערכה של מורים בשנים הראשונות כטרם קבלת קביעות בעבודה.

הגיליון שאתה מתראיין אליו עוסק בהכשרת מורים. יש לך כבר משנה סדורה בנושא זה?

המפתח הוא ליצור בחברה הישראלית את הרוח שמעניקה להוראה ולמורים את המעמד המקצועי והחברתי שהם ראויים לו. אי-אפשר לשפר את איכות המורים באמצעות הכשרה כאשר אין ביקוש להוראה וכאשר המוכשרים והטובים ביותר אינם פונים אליה. במגזר הערבי יש עודף גדול של מורים ולכן אפשר לבחור את הטובים ביותר. לאחרונה התחלנו בתהליך שנועד לעשות זאת, הנחיתי לקיים בחינה בשפת אם כרכיב בתהליך קבלת מורים במגזר הערבי. יש כאן ביצה ותרנגולת – אנחנו רוצים כוח אדם טוב וכוח האדם הזה ממתין לראות אם אנחנו עושים צעדים ממשיים לשינוי, לחינוך מעמד ההוראה והמורים. צריך להגיע למצב של יותר ביקוש שיאפשר גם מיון. אין ספק שיש צורך בשינויים משמעותיים גם בתהליכי הכשרת המורים.

ליברליזם לעומת סוציאליזם, כי אני רוצה לרסן את החינוך הפרטי במימון המדינה. כרגע אנחנו בשלב הבלימה – בלימת תהליכי הפרטה במערכת החינוך שנעשים בלי הכוונה. בשלב הבא נעבור ליוזמה וניתן הזדמנות לחינוך הציבורי להתגמש ולהתחדש. אנחנו צריכים להרגיל את עצמנו לכך שפתרונות יצירתיים באים מתוך המערכת ולא מחוצה לה. אז היעד הראשון שלך הוא חינוך החינוך הציבורי על ידי בלימה ויוזמה. מהו היעד השני?

השלמת תהליך הרפורמה במערכת החינוך, ובשני צירים: הציר הראשון הוא הרחבת "אופק חדש". השנה התרחבנו ל-470 בתי ספר חדשים ואנחנו נכנסים לגני הילדים. קיבלתי החלטה להמשיך בתכנית הרפורמה, וגם זה אולי חידוש – שר חדש שאינו מוחק את המדיניות של השרה שקדמה לו. לתכנית יש חסרונות אך אני רוצה לחזק את שני יתרונותיה המובהקים – העלאת שכר המורה וחיזוק ההוראה הפרטנית. ההוראה הפרטנית זקוקה לתשתיות פיזיות ואנחנו פועלים להשלמת הפערים בכיוון זה. הציר השני הוא השגת הסכם עם ארגון המורים. אני מקווה להגיע להסכם עם הנהגת הארגון ובכך להשלים את המהלך שהחל ב"אופק חדש".

הנהגת הארגון הקיימת וגם ההנהגה של התנועה המתחרה על הנהגת הארגון – "רוח חדשה" – מתנגדות ל"אופק חדש".

זאת לא חייבת להיות אותה תכנית. ברור לכול שהסטטוסקווא הוא בלתי נסבל לאורך זמן. לא ייתכן שמורה בכיתה ב' ישתכר יותר ממורה בכיתה י"ב. חייבים להפסיק את היריבות בין ארגוני המורים ולהכניס את המערכת כולה למעגל הרפורמה.

מהו היעד השלישי?

מהלך עמוק בתחום ההשכלה הגבוהה. יש לחלץ אותה מן המשבר ולהבטיח את עתידה. לשם כך יש לעשות שלושה דברים: לשנות את מדיניות התקצוב כדי לתמוך במצוינות במחקר ובהוראה; לפתור בעזרת פתרונות ארוכי טווח את בעיית שכר הסטודנטים ובעיית הפנסיה של המרצים; לעצור את בריחת המוחות. כל זה מחייב שיתוף פעולה של כל הגורמים ותוספת תקציב.

ומהו היעד הרביעי?

היעד הרביעי – וסדר היעדים אינו מעיד על חשיבותם – הוא חינוך ערכי. קוראים למשרד שאני עומד בראשו "משרד החינוך" ולא "משרד הלימוד", וחינוך הוא קודם כול חינוך לערכים. אני רוצה לחזק את החינוך ההומניסטי, הדמוקרטי, היהודי והציוני. בהקשר זה יש חשיבות מיוחדת לתנועות הנוער. כאשר אתה רואה למשל את האלימות ואת העלייה התלולה בצריכת האלכוהול של ילדים ונוער, אתה מבין שמהו פגום.

בן שמונה. "לא ייתכן שמורה בכיתה ב' ישתכר יותר ממורה בכיתה י"ב"

"אם לא יהיה שינוי במעמד המורה לא יהיה שינוי במערכת החינוך ולא נשיג את היעדים שציינתי. אנחנו חייבים לבנות מחדש את האתוס של מקצוע ההוראה בחברה הישראלית"